HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

להרחיק כל שהוא. כל מה שבלבו לעשות היקף גדול: **ובלבד שירבה בפסין.** דכל כמה דמרחיק מבור מגדיל ריוח שבין דיומד לדיומד וצריך להרבות בפסין עד שלא יהא בין פשוט לפשוט ובין פשוט לדיומד יותר מי' אמות לר' מאיר או מי"ג אמה ושליש לרבי יהודה:

גגינה ונקרפף. שאין הקיפן לדירה. קרפף היקף גדול חוץ לעיר להכניס שם עגלים לאוגר: **אבל אם היה דיר.** של בהמות שעושין בשדות היום כאן והיום כאן כדי לזבל בגללי הבהמות: **סהר.** לבהמות של עיר: **מוקצה.** רחבה שאחורי הבתים: **ואגר.** שלפני הבתים. דכל הני הקיפן לדירה הוא והני פסי בירלות נמי הואיל ומימיהן ראויין לשתיית אדם תשמיש דירה מעלייתא הוא: **גמ' אבנים לשיירא.** כדתנן בפ"ק (דף מז:) מקיפין שלשה חבלים דכולה עומד הוא אבל פסין (א) לשיירא לא דהוי פרוץ מרובה ולא הותר אלא לבור משום בהמת עולי רגלים כדמפרש לקמן [כ:]: **בור.** מים מכונסין ועבידי דפסקי ומשום הכי אסר חנניא דזמנין דפסקי מיא ובטלי מחילות ולא הותרו פסי בירלות אלא מפני מימיהן של בהמת עולי רגלים: **באר.** מים חיים ובירלות דמתניתין מדלא קתני בורות במים חיים קאמר: **בור הרבים.** לי פסקי מיא (ב) מדכרי אהדדי ולא מטלטלי התם: **באר היחיד.** דלא פסקי מיא: **לבורות לא.** ואפילו דרבים: **מכונסין דלא פסיקא ליה.** דאיכא בור הרבים דמהני ואיכא בור דיחיד דלא מהני לא קתני: **ואילו הכא בירלות קתני.** דמשמע תרי חד דרבים וחד דיחיד: **בירלות דעלמא.** אכל בירלות קאי ולעולם דרבים: **השיתין.** מיני תאנים רעות כדאמר במס' ברכות (דף מ:): **פטורין.** מן הדמאי דכיון דרעות הן לא חס עליהו עם האדם ועשרן: **חוץ מן הדיופרא.** שהוא חשוב: **דיו פירות.** טוענין ב' פעמים בשנה: **אחור וקדם צרתני.** מלפנים ומאחור צרת לי צורת פנים: **הצלע.** בין לרב בין לשמואל לשון לדלתין כמו ולצלע המשכן השנית (שמות כו): **פרצוף.** חילקו לשנים שהיה זכר מכאן ונקבה מכאן: **וזב.** היה לו לאדם הראשון ונטלו ממנו וברא את חוה: **מאי אחור וקדם צרתני.** דמשמע ב' צורות: **מאדם ועד בהמה.** אדם הוזכר בפורענות תחילה: ה"ג **היינו דכתיב וייצר בפרין יודין.** דמשמע ב' צורות: **אוי לי מיצרי.** שמצערני אם אעשה רצון יוצרי: **אוי לי מיוצרי.** אם אעשה רצון יצרי: **זכר ונקבה ברא אם.** משמע מתחילת בריאתו היה זכר ונקבה זכר מצד זה ונקבה מצד זה: **ברא אותו.** משמע חד: **ויבן.** משמע שהיתה מחוסרת בנין: **מאי ויבן.** בנוה (ג) ועומדת היתה: **שקילעה.** קליעת שיער: אוצר

אפילו ר' בורין מותר. פ"ה והני פסי בירלות נמי הואיל ומימיהן ראויין לשתיית אדם תשמיש דירה מעלייתא היא ואין להקשות א"כ אמאי אמר בגמרא מתני' דלא כרבי עקיבא מדלא קתני בורות דילמא נקט בירלות דאפי' ר' בורין שרי (ג) וי"ל דמתניתין ר' יהודה היא דלא שרי אפי' בבאר אלא בית סאתים וא"ת ומאי שנא גבי שיירא דבעו רבנן שלא יהא בית סאתים פנוי והכא גבי פסין דגריעי טפי מחבלים כדאמר בגמרא לא אצרכיה שלא יהא בית סאתים פנוי וי"ל דגבי שיירא הואיל ועשה לצורך שעה לא הוי חשיב מוקף לדירה כמו פסין אי נמי גבי עולי רגלים הקילו והחשיבו פסין כמו מחילה גמורה כמו שהקילו לענין פרוץ מרובה על העומד ומ"מ צריך לפרש כפירוש הקונטרס דחשיבי פסין מוקפין לדירה אע"פ שאין אדם דר שם דאלת"ה תקשה מתני' לרב הונא בר' (ד) חנינא דבעי למימר בפ' הדר (לקמן דף מז:) דמחילה שאינה מוקפת לדירה לא שמה מחילה דפריך לר' יוחנן דאמר מחילה היא אלא שמחוסרת דיורין: **בור** לחוד **ובאר** לחוד. המקשה נמי היה יודע שיש חילוק בין בור לבאר דמתני' היא אלא שהיה מדקדק לפרש מדלא פירש במילתיה ופסין לבאר מכלל דלא מפליג כמו שמדקדק בסמוך וה"ה דהוה מצי למימר מתניתין דלא כתנא קמא דבמתני' קתני דווקא באר ולא בור: **בור** לחוד. פירש רש"י בור מים מכונסין דעבידי דפסקי ואע"ג דלקמן בפירקא קאמר טעמא דבעינן מים חיים משום דבעינן מידי דחזי לאדם אי טעמא לא שייך אלא לר' יהודה בן בבא דאמר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד ואילו הכא קתני לביראות ל"ש דרבים ול"ש דיחיד אפי' תימא ר' יהודה בן בבא מאי ביראות ביראות דעלמא מאי דיומדין א"ר ירמיה בן אלעזר דיו עמודין: [א] ד"יולמ"נודהשב"חזונ"תתנתק"לקלבמיד"ה שלש"ה סימן: (ד) תנן התם ר' יהודה אומר כל השיתין פטורין חוץ מן הדיופרא מאי דיופרא אמר עולא אילן העושה דיו פירות בשנה (ה) א"ר ירמיה בן אלעזר דיו פרצוף פנים היה לו לאדם הראשון שנאמר [1] אחור וקדם צרתני כתיב [2] ויבן ה' אלהים את הצלע וגו' רב ושמואל חד אמר (ו) פרצוף וחד אמר זנב בשלמא למ"ד פרצוף היינו דכתיב אחור וקדם צרתני אלא למ"ד זנב מאי אחור וקדם צרתני כדר' אמי דא"ר אמי אחור למעשה בראשית וקדם לפורענות בשלמא אחור למעשה בראשית דלא איברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות מאי היא אילימא משום קללה הא בתחילה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם אלא למבול דכתיב [3] וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה וגו' בשלמא למ"ד פרצוף היינו דכתיב [4] וייצר תרין יודין אלא למ"ד זנב מאי וייצר כדר"ש בן פזי (ז) דא"ר שמעון בן פזי אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [5] זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם לכדר' אבהו (ח) דר' אבהו רמי כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב [6] (כי) בצלם אלהים ברא אותו [7] בתחילה עלתה במחשבה לבראות שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [7] ויסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגור בשר תחתנה אמר רב זביד ואיתימא ר' ירמיה ואיתימא רב נחמן בר יצחק [8] לא נצרכה אלא למקום חתך בשלמא למ"ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פרצוף מאי ויבן לכדר' שמעון בן מנסיא (ט) דדריש ר"ש בן מנסיא ויבן ה' אלהים את הצלע מלמד שקילעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בנייתא דבר אחר ויבן ה' אלהים אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבניין

אוצר

1. אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה:
תהלים קלט ה
2. וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם:
בראשית ב כב
3. וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ וַיִּשָּׁאֶר אַךְ נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה:
בראשית ז כג
4. וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:
בראשית ב ז
5. זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם:
בראשית ה ב
6. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:
בראשית א כז
7. וַיַּפֵּל יְיָ אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה:
בראשית ב כא

רבינו חננאל

ואמרינן לימא מתניתין דלא כחנניא, דתניא חנניא אומר חבלין לבור ולא פסין. ואוקימנא אפי' תימא חנניא, אימור דאמר חנניא חבלים ולא פסין לבור, לבאר מי אמר כו'. **לימא מתניתין דלא כר"ע.** דתניא אחד (רשות) [באר] הרבים ובור הרבים ובאר היחיד עושין להן פסין כו'. אפי' תימא ר"ע באר דפסיקא ליה לא שנא דרבים ולא שנא דיחיד [קתני], מכונסין דלא פסיקא ליה כו'. **לימא מתניתין דלא כר' יהוד' בן בבא.** דתנן ר' יהוד' בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד ומתניתין קתני לביראות לא שנא דרבים ולא שנא דיחיד. אפי' תימא מתני' ר"י בן בבא מאי ביראות דתנן במשנתינו, ביראות דרבים אין ביראות דיחיד לא, ומאי ביראות [ביראות] דעלמא. מאי דיומדין אמר ר' ירמיה דיו עומדין. פי' שני עמודין. כלומר נראין כשנים. תנן ר' יהוד' אומר כל השיתין פטורין חוץ מן הדיפרא, אמר עולא אילן העושה שתי פירות בשנה כו'. **דיו פרצופין היו לו לאדם הראשון שנאמר אחור וקדם צרתני. ויבן ה' אלהים את הצלע.** רב ושמואל חד אמר פרצוף, וחד אמר זנב. ר' **אבהו** רמי כתיב זכר ונקבה בראם, וכתיב בצלם אלהים ברא אותו, בתחילה עלה במחשבה ליבראות שניהם כאחד, ולבסוף בראו יחידי. **ויבן.** מלמד שקילעה לחוה, שכן בכרכי הים היו קורין לקלעיתא בנייתא.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מבלים וכו' לשיירא דהוי פרוץ מרובה לא דלא הותר: (ב) תוס' ד"ה אפילו וכו' שרי דר"ל דמתניתין:

גליון הש"ס

גמ' בתחלה עלתה במחשבה. עי' ר"ה דף כז ע"א תוס' ד"ה כמאן מצלי: שם לא נצרכה אלא למקום חתך. כעין זה מולין דף סח ע"ב: רש"י ד"ה בור הרבים וכו' מדברי אהדדי. עי' לעיל דף ג ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דיו ממולח שבח יוכה בית שמי נתקבל במלה שלשה. סימן כל"ל (והוא סימן לכל מימרות דר' ירמיה ב"א עד הפיסקא):

מוסף רש"י

אלא לבאר הרבים בלבד. לאיכא תרתי למעליתא (לקמן כב:). **דיו פרצוף פנים.** שני פלגופין בגלו מחלה, אחד מלפניו ואחד מלאחריו, וגלגו לשנים ועשה מן אחד מוס (ברכות טא.). **היינו דכתיב אחור וקדם צרתני.** לשון זוקה דהיינו שני פלגופין (שם). **היינו דכתיב ויבן.** לריך בנין (שם). מאי ויבן. והלא כבר נבנה (שם).

רב ניסים גאון

כל השיתין פטורין. תמצא פירושו בברכות בפרק כיצד מברכין על הפירות. שיתין אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן תאיני. ובגמרא דבני מערבא מהוצאת העלין ועד הפגין נ' יום.